

173/1 KJELDELVA

FYLKE: Nordland
Kommune: Ballangen

Nedbørfelt: 53 km²
Toppunkt: 885 m o.h.
Utløpspunkt: 0 m o.h.
Marin grense: ca 90 m o.h.
Kraftpotensial: -
SP-kategori: -
Økonomiklasse: -
Naturgeogr. region: 43c

Kjeldelva ligger på sørsiden av Ofotfjorden med utløp ved Kjelde. Evenes flyplass ligger på den andre siden av fjorden.

Området har et maritimt preget klima. Årsnedbøren i det aktuelle området er et sted mellom 1200 og 1500 mm med lokale variasjoner.

Kjeldelva har sitt utspring i Fuglevatnet som er en interessant innsjø med mange holmer og bukter. Området rundt vannet er rikt på små ferskvannslokaliteter. Fra utløpet av vannet renner Kvitforselva vestover og på veien ned i dalbunnen danner den Kvitforsen som har et nesten 100 m loddrett fall. Ved Bakkevatnet dreier hovedelva mot nord og samler opp et større antall småbekker fra et sammenhengende fjellområde som skjærer vassdraget mot sør (Kufjellet) og vest (Vargfjellet). Elva har et fall på 54 m fra Bakkevatnet til utløpet, en strekning som i luftlinje er ca 8 km. Dalbunnen er imidlertid flat og elva følger ikke korteste vei til utløp. Særlig i de øvre deler har elva et meanderende løp og avsnørte meanderbuer (kroksjøer) er fremtredende. Elva er på begge sider omgitt av betydelige myrarealer. Mot vest skrår terrenget opp mot Vargfjordtinden som er nedbørfeltets høyeste topp. Stopålvatnet nordøst for Bakkevatnet er nedbørfeltets største vann med et areal på ca 0,4 km².

Berggrunnen består av kalkstein og glimmerskifer. Løsmassene i dalbunnen er av betydelig mektighet. Nær utløp har Kjeldelva skåret seg ned i løsmasser. Terrasser på hver side av elveløpet markerer et nivå 50-60 m som kan følges ca 1,5 km langs elva.

Ulike former for bjørkeskog, deriblant rike typer som lågurt- og høgstaudebjørkeskog, dominerer størsteparten av arealet opp til skoggrensen. Det finnes også løvskog med innslag av osp, rogn, selje og gråor. På tørr mark dominerer furu. Både myrer og vegetasjon over tregrensen er variert med flere rike utforminger.

Vei går inn til Rundhaugen som ligger 2 km innenfor Bakkevatnet. Bosetningen er konsentrert rundt Stopålvatnet og Bakkevatnet samt langs veien som følger vestsiden av Kjeldelva til utløp. Vegetasjonen i området er relativt sterkt kulturpåvirket.

Naturfaglige verdier

Vassdraget representerer hovedsakelig et lavlandsområde og nedbørfeltet blir i naturfaglig sammenheng betegnet som typisk for området og mange av de variasjoner som forekommer innen regionen er også representert i vassdraget. Det er tidligere ikke vernet vassdrag i området. Vassdraget har stor naturfaglig verneverdi.

Geofag

Berggrunnen består av kambro-silurisk kalkstein og glimmerskifer. Landskapet er glasialt utformet med avrundede fjelltopper og en relativt bred og flat dalbunn. Stedvis er det utviklet flotte botner. Det er en rekke ulike avsetninger i dalene som er glasialt, glasifluvialt og fluvialt dannet. Det er et mangfold av fluviale løpsformer som meandre, kroksjøer, leveer m.m. Deltaet ved utløpet i fjorden er

for øvrig preget av marine prosesser. Kvitforsgrotta, ved den flotte Kvitfossen, er spesiell og verneverdig. Av kvartærgeologisk interesse er et stort glasifluvialt delta fra deglasiasjonen som danner lange terrasser langs elva ved utløpet.

*Stor verneverdi ****

Botanikk

Skogkledte åser og fjellier dekker størsteparten av arealet opp til skoggrensen. Ulike former for bjørkeskog, også rike bjørkeskogstyper som lågurt- og høgstaudeskog, dominerer. Løvslogen har innslag av osp, rogn og selje og langs elva vokser gråor. Furu dominerer på tørr mark. Stedvis finnes høgrest, gammel furu. I Håfjellområdet er store arealer dekket av kulturbetingete gras- og einerbakker som går over i snaufjell. Det finnes tepper med reinrose og store myrrealer med varierende næringsinnhold. Vegetasjonen i nedbørfeltet er relativt sterkt kulturpåvirket. Botanisk er Kjeldelva et godt egnet typevassdrag.

*Stor verneverdi ****

Landfauna

Området har en sammensetning av våtmarksarter som er representativ for regionen. Alle de viktigste gruppene hekker i vassdraget. Det finnes mange arter av både ender og vadefugler, med til dels mange individer av enkelte andearter. Områdets verdi er knyttet til hekkefunksjonen. Nedbørfeltet har verdi for rovfugler, og forekomsten av spurvefugler er noe over forventet.

*Stor verneverdi ****

Vannfauna

Østlige deler av nedbørfeltet er preget av at vannet har et høyt, til dels meget høyt, kalkinnhold. pH er også høy. Vestlige deler har mer ordinær vannkvalitet med liten ledningsevne og nøytral pH. Den kalkrike delen av feltet har et forholdsvis stort utvalg av ferskvannsdyr. Spesielt er gruppene døgnfluer, vårfluer og snegler godt representert. Produksjonen antas å være over det vanlige og det er registrert store tettheter. Utvalget av ferskvannsbiotoper er bra både morfologisk og med hensyn til variasjon i vannkvalitet. Bortsett fra noe usikkerhet om situasjonen i Stopålvatnet er feltets tilstand god. Stopålvatnet er til gjengjeld spesielt og en sjelden biotop. Laks og sjøørret kan gå ca 10 km opp i vassdraget som har gode gyte- og oppvekstforhold. Fuglevatnet har en middels tett ørretbestand av bra kvalitet. Den vestlige delen av feltet representerer naturregion 43, Nordlands maritime bjørk- og furuskogsregion. Østlige deler av feltet er typisk for underregion 43c, Ballangen-Bjerkvikområdet. Vassdraget er også interessant i referansesammenheng.

*Meget stor verneverdi *****

Kulturminneverdier

Nedre del av vassdraget var en smal fjord i steinalderen og nær utløpet ligger en boplass fra yngre steinalder. Noen av gammetuftene i området kan ha sammenheng med samisk virksomhet langt tilbake i tid. Innerst i dalføret langs Kjeldelva er det samisk markebygdbosetting. Markebygdene i dette distriktet ble etablert av tidligere reindriftssamer på 1800-tallet i områder inne i dalene som ennå ikke hadde norsk bosetting. Her var opprinnelig gammebebyggelse, mens de fleste husene i dag er fra mellom- eller etterkrigstid. Det finnes gammetufter en rekke steder både på og utenfor nåværende gårdsområder. Ved Bakkevatnet ligger det en rekke gammetufter spredt i en vid sirkel. Også ved Fuglevatnet i fjellet finnes det gammer og tufter etter gammer brukt av markesamene.

Ved Kjeldelvas utløp er det gammel norsk bosetting. Her står en del nordlandshus fra rundt århundreskiftet. Bebyggelsen oppover langs Kjeldelva er fra mellom- og etterkrigstid. Det er utslåtter i myrområdene langs Kjeldelva og her har stått løer. Nær Storhaugen ligger en gammetuft brukt i forbindelse med skjerpning etter kobbermalm.

Kulturminnene i området viser en lang og variert bosettingshistorie med et særpreget bosettingsmønster i ulike deler av vassdraget knyttet til både norsk og samisk kultur. Særlig store kunnskapsverdier har kulturminner fra den samiske markebygdbosettingen. Kulturminner og kulturlandskap har verdier i lokal og til dels regional sammenheng.

*Stor verneverdi ****

Friluftstinteresser

Landskapet i området er variert. Tilgjengeligheten er god. For befolkningen i Kjeldebotn- og Ballangenområdet og for hyttebeboerne er vassdraget et viktig nærtur- og dagsturområde. De vanligste friluftslivsaktivitetene er turer til fots og på ski, fiske, jakt og bærplukking. Det er utført få tiltak som bedrer mulighetene for friluftsliv i vassdraget. Fiskestelltiltak, fiskekortsalg og oppkjøring av skiløyper er de viktigste tiltakene. I tillegg kommer stier, veier og parkeringsmuligheter. Befolkningen i Kjeldebotnområdet har få alternative områder for utøvelse av de fleste friluftslivsaktivitetene som er vanlige i området.

*Stor verdi ****

Landbruksinteresser

Jord- og skogbruk

Nedbørfeltet har 1575 da dyrket mark hvorav 1108 da er lettbrukt. Gjødslat beite har et areal på 515 da, dyrkbar mark 3062 da og produktiv skogsmark 18800 da. Av skogsmarka er 3000-4000 da tilplantet med gran. Det meste av skogsmarka har middels til høy bonitet. Det er sju forholdsvis store bruk i drift og det drives med melkeproduksjon på ku, kjøttproduksjon og noe sauehold. I skogen er det etter forholdene ganske stor virksomhet både med skogkultur, skogsveibygging og avvirkning til industri og for vedsalg. Nedbørfeltet anses som et av de viktigste jordbruksområdene i kommunen og har meget gode utviklingsmuligheter for jord- og skogbruk.

*Stor verdi ****

Reindrift

Nedbørfeltet nyttes som vår-, sommer- og høstbeite for reinsdyr i Frostisen reinbeitedistrikt, og hele området er meget intensivt utnyttet. Tidligere ble det også brukt som vinterbeite. Sentrale drivings- og trekkeier går mellom ulike deler av feltet.

*Meget stor verdi *****